

Димитрина Михайлова (България, София)

### КЪМ ВЪПРОСА ЗА АНТОНИМИЯТА В БЪЛГАРСКАТА ТОПОНИМИЯ

Антонимите са думи с противоположно значение, които назовават противоположно съотносими едно с друго понятия, при което едната от тях не може да се мисли без наличие на другата. Антонимите принадлежат към една и съща част на речта, назовават контрастни понятия, които взаимно се свързват и се предполагат едно друго, тъй като единият антоним се осъзнава и разбира чрез другия. Основа за съпоставянето е един и същ съществен семантичен и логически признак.

Антонимията е езиково явление, което се характеризира със семантична противопоставеност и изразява семантично отношение на противоположни по значение лексикални единици. Тя е свързана с човешкото съзнание, което опознава света, свързва, сравнява и противопоставя елементите в него. Най-съществените различия на нещата, явленията, признаците и понятията се отразяват в езика като противоположност. Напр. двойката *бял – чер* означава предел в проявата на качество и предизвиква асоциация за противоположна неразривна връзка.

Като относително автономна семиотична система топонимичната лексика притежава специфични особености. В нея има високоорганизирани участъци, изградени върху опозиции, изразяващи се в зависима употреба на два топонима, които според смисловата си структура са в отношение на противоположност. Проучването на топонимическата опозиция е свързано с необходимостта от изследване на системните връзки на топонимичния материал в тяхната последователност. Проява на системност напр. е отношението на производност, в което се намират хидронимите *Струма*

– Струмица, Бяла – Белица, Цибър – Цибрица, пространствените отношения между топонимите Бърдо – Забърдо, Моста – Отвѣд Моста, Дола – Над Дола и т. н.

**Ономастичен антоним** е име, което семантически етимонно се отъждествява като противоположно. Семантическата противопоставеност обаче не е на ономастично, а само на етимонно равнище, т. е. ономно, поради което терминът антонимия е почти неупотребим в ономастиката, където се предпочитат термини **антонимни имена, бинарна опозиция, ономастична дихотомия** (Суперанская 1989, Сталтмане 1989).

Бинарното противопоставяне има за цел да различи два известни образно свързани обекта с помощта на названия, които имат еднаква основна лексема и противопоставени определения (Подольская 1973: 30, 40), напр. *Бял Искър – Черен Искър, Горно Церовене – Долно Церовене*. Бинарната опозиция е един от принципите на топонимичната номинация и е резултат на екстралингвистични явления, които характеризират географските и културно-историческите аспекти на номинативния акт. Тя разкрива отношенията между реалиите на естествения свят в зависимост от човешкото мислене. Психологическият фактор за възникването ѝ е характерната за него представа за контраст.

По-различната изява на топонимичната опозиция се дължи преди всичко на съотнесеността на названията към определени денотати.

За разлика от антонимията в неутралната лексика, която може да се изгради и с градационен преход, напр. *силен – не много силен – отслабнал – слабосилен – безсилен*, топонимичната опозиция се характеризира с крайна полярност. Редки са случаите на контрарни антоними, при които скалата на противопоставянето включва промеждутъчни звена, напр. *Горни Мали дол – Средни Мали дол – Долни Мали дол*.

Необходимо е да се отбележи, че топонимичните двойки могат, но не е задължително да лежат в съседство или близост (Eichler, Šramék 1988: 74), срв. *Камена* (Благ) – *Нова Камена* (Добр), *Шипка* (СтЗар) – *Нова Шипка* (Варн), *Паничарево* (Кюст) – *Ново Паничарево* (Бург).

Една от особеностите на топонимическата опозиция е възможността едно от определенията на опозиционната двойка да бъде пропуснато, т. е. да е изразено с нулева лексема, срв. *Връхци – Малко Връхци* (Монт), *Бела – Голема Бела* (Бот), *Камена – Нова Камена* (Добр), *Попина – Нова Попина* (Сил), *Паничарево – Ново Паничарево* (Кюст), *Янково – Ново Янково* (Шум).

Специфична за опозиционната двойка е полярност на елементите ѝ само локално, в дадена микросистема, напр. *Йончов геран – Новия геран* (Монт), *Луда бара – Онаа бар* (Монт), *Пирчов мост – Новия мост* (Белица), *Прека банка – Опъка бабка* (Лом). Тези случаи се доближават в известен смисъл до контекстовите антоними, при които противоположността не е заложена в основното им значение, а се реализира само в даден конкретен контекст, където те не са антоними (*хляб или свинец* у Ботев).

Що се отнася до семантиката на полярните атрибути в топонимията, интересно е да се отбележи, че като компоненти на корелацията те встъпват невинаги със собствените си лексикални значения. Названията на обектите, особено съседните, се нагаждат едно към друго, помежду им се установяват различни връзки и противопоставяния, при което се извършва вътрешнотопонимична адаптация.

Широкият метафоричен спектър на лексемата *бял* подсказва амбиционни признаци, срещу които стоят опозиции в негативна посока. За да се различи от *Бяло (Егейско) море*, хидронимът *Черно море* може да се тълкува като включващ определение на бинарна опозиция, т. е. названията може и да не са метафорични (Суперанская 1970: 120).

Невинаги може да се определи мотивът за противопоставяне, както и съдържанието на адеквативите *бял* и *чер*, особено когато обектите, в чиито названия те участват, не са съседни, напр. *Бела гора* (Монт) – *Черна гора* (Македония), където гора е в старо значение 'планина'.

Противопоставянето *бял – чер* в названия на съседни обекти често е указание за това, че единият от тях е по-светъл от другия (*Черната скала – Белата скала*, *Черни дол – Бели дол*, *Черна*

*поляна – Бяла поляна*). Освен външния изглед на обектите, то може да характеризира други техни свойства или качества. Адекватните в хидронимичните опозиции *Черната вода – Бялата вода* (Лук), *Черни Вит – Бели Вит*, *Черни Искър – Бели Искър*, *Черни Лом – Бели Лом*, *Черна Места – Бела Места*, *Черни Осъм – Бели Осъм*, са с преносни значения, съответно ‘непристъпен, опасен за преминаване’ и ‘благоприятен, лесно проходим’, за което свидетелства информацията на Иширков (1928–1929: 86–87): “По долините на реките с прилагателни *бял* са прокарани добри пътища, по тях става главното съобщение, в тях се намира главното селище. Долините на реките с имена *Черна* (.....) или с прилагателно *черно*, са крайно неблагоприятни за съобщение и селища”.

Неблагоприятно изложение на обекта, напр. рядко огряван или изобщо неогряван от слънце, може също да бъде мотив за название с компонент *чер*.

Цветът на водата като диференциращ признак невинаги лежи в основата на опозиционни хидроними с компоненти *бял* и *чер*. Различни култури дават различни “ключове” относно тези означения. Полярността *бял – чер* може да даде ориентация за посока *запад – север*, *изток – запад* или *десен – ляв* (Суперанская 1970: 120 и сл.).

Опозицията с диференциатори *десен – ляв* освен ориентация за посока може да даде в топонимията, както и в неутралната лексика, представа и за отношение *прав – крив*, а противопоставянето *прав – крив* от своя страна – представа за посока *изток – запад* (Нёмес 1975: 225 и сл., Дукова 1883: 56 и сл.).

Определенията класификатори *голям – малък* в названия на съседни обекти не дават винаги истинска представа за техните размери, а информират за това кой е по-големият. *Голем Полич* е по-голям от *Малък Полич* (два върха в Меляне, Монт), но значително по-малък от други обекти от същия клас в същото землище. Посочената двойка определения освен пространствена характеристика може да даде представа и за позитивно-негативно отношение на именувателя към съответните два обекта.

Семантичната дихотомия *горен – долен* в топонимията показва особености на разположението на обектите, в чиито названия

участва, но и тук разграничаваме следната диференциация: а) разположение на части от обект спрямо целия обект, напр. *Калински каменъ – Горан Калински каменъ – Долан Калински каменъ* (Смол), *Торневица – Горна Торневица – Долна Торневица* (Мад), *Златица – Горна Златица – Долна Златица* (селища), при което основният обект се диференцира чрез противоположни определения; б) части от обширна местност, напр. *Горните Уши – Долните Уши* (Мад), *Горен Разпад – Долен Разпад* (Смол), *Горна Жеравица – Долна Жеравица* (Свог).

С определител *Долен* може да се назове част от обширна местност, цялата означена вече с определител *Горен*, а с *Горен* – местност или селище, чието название има твърдествена форма с базов топоним или ойконим (най-често на обект в съседство) без адекватен определител, напр. *Павликени* (ВТър) – *Горно Павликени* (Лов) (Ковачев 1961: 54). Възможно е названията с противоположен атрибут да са забравени, поради това, че са именуvalи изоставени обекти, срв. Христов (1964: 82) за название *Горния Лев* (Мад).

При отсъствие на базово название, атрибутите *Горен* или *Долен* към дадени топоними отбелязват особеност, която отличава обектите от други подобни. Срв. ойконима *Горна Лука* (Монт) (*лука* е диалектен вариант на *лъка*), в който атрибутът *горна* според информация на местни жители сочи, че “от това планинско селище надолу към равнината следват други лъки, разположени край река Огоста”. Семантичната дихотомия *горен – долен* в ойконимията няма отношение към направлението на преселването.

Полярните двойки *мокър – сух / воден – сух* не винаги сигнализират за наличие или липса на вода в хидронимни обекти. Нерядко те изразяват отношения, каквито се наблюдават при двойка хидроними, единият от които е с нулев топоформант, а другият – с деминутивен суфикс (*Стублата – Стублицата*, *Водата – Водичата*, *Струма – Струмица*), т. е. отношение между главна река и неин приток. Аналогичен случай имаме при хидронимните опозиции *Мокра река – Суха река* и *Мокра Бела – Суха Бела* (Севл).

*Суха река* е често название на реки с постоянен водоток (Отин 1976: 14 и сл.), което се подкрепя от опозициите *Голема река –*

*Суха река* (Свог) и *Водни дол – Сухи дол* (Монт), където номинацията изхожда от значения ‘пълноводие’ – ‘маловодие’.

Възникването, историята и взаимодействието на онимните системи, и в частност на отделните названия в хода на историческото развитие, не могат да бъдат разбрани днес без анализа им от позицията на семиотиката (Бондалетов 1985: 62). Топонимическото противопоставяне като част от номинативния процес може да протече хоризонтално и вертикално.

Използването на семиотичния метод обикновено се ограничава с разглеждане на системните връзки в синхронен план. Изучаването на тези връзки във вертикален план е извор на богата историческа информация за денотата. Наличието на опозиция *стар – нов* в селищни названия често е своеобразно свидетелство за локална миграция, при която класификаторите *стар* и *нов* в полярната двойка ойконими сочат направлението на процеса. Компонентът *стар* се явява в название на обект обикновено след като се появява друг по-нов по отношение на него (*Стара Загора – Нова Загора*). Това разбира се не е задължително. Ойконимът за стария обект може да запази непроменена формата си.

Наличието на компоненти *стар* и *нов* не е абсолютен сигнал за миграция. *Нов* се съдържа в многобройни късни названия на нови селища, с. *Нова Ловча*, *Ново Лески*, *Ново Ходжово* (Благ) – или в идеологически селищни названия като *Нов път*, *Нова Надежда*, *Нов живот*.

Названия с определител *нов* се дължат често на промяна на статута на денотата, срв. *Нова ливада* при Велчево, Троян за нововъзникнал обект на мястото на изкоренена гора (Ковачев 1969).

Компонентът *стар* може да бъде зает от название на близък обект, напр. названието на крепостта *Стари град*, находяща се до селище *Старо село*, Сливн.

Статистиката показва, че преобладават топонимите с квалификатор *нов*. Причините са няколко: “пропуснато” неизползвано определение *стар*, срв. *Новите лозя – Лозята* (дублет на Старите лозя), *Новия арман – Армана* (дублет на *Стария арман*) (Панаг), наличие на многобройни идеологически названия, пренасяне на

име на старо селище, намиращо се зад пределите на изследваната област, напр. *Кономлади* върху нов обект *Ново Кономлади* (Благ), т. е. единият член на бинарната опозиция е “останал” на друга територия. Местонахождението на този населен пункт може да се открие чрез проследяване на преселническите движения.

Номинацията на селищни обекти с диференциатори в названията *голям – малък* насочва обикновено към пространствена характеристика или брой на населението. Ако противопоставянето е протекло в диахронен план обаче, тя би могла да свидетелства за миграционен процес. Не са редки случаите, когато създадено от преселници селище, получава в названието си определител *малък*, чрез който новосъздаденият ойконим се противопоставя на базовия. За да се разграничат помежду си названията на две съседни селища, заселени от преселници на трето, чието име заимстват, те получават диференциращи определители *голям* и *малък* към базовото. Срв. ойконимите *Голяма Желязна* и *Малка Желязна* за селища, съответно в Троянско и Тетевенско, създадени от преселници от с. Железна, Чипровско през 16–17 в. (Златарски 1834: 52, Иречек 1899: 451).

Специфични за топонимичната бинарна опозиция са необичайни за неутралната лексика противопоставяния. Напр. *стар – малък* в значение ‘голям – малък’: *Стари Искър – Малки Искър*, *Стари Вич – Мали Вич* (глави на връх *Вич* в Габр), *Стара мрътвица – Мала мрътвица* (срв. в потвърждение дублет *Млада мрътвица*) (Кюст). Късният дублет свидетелства за тенденция в по-ново време да се поправи “грешката” в обичайното противопоставяне *стар – млад*. В подкрепа на горното е и съдържателната характеристика в значението на компонента *стара* ‘голяма, простряна на широко’ на оронима *Стара планина*.

Миграционните процеси създават в ойконимията чести противопоставяния *стар – млад*, *дърт – млад*, *вехт – млад*. Създадено от преселници, дадено заселено място може да получи към названието си диференциатор *млад* в значение ‘нов’, напр. *Младо Нагоричино* (Куман), където *младо* означава ‘ново’ (Миков 1943: 250). Според местни информатори *Младото селище* (Крапчене, Монт)

е място на първоначалното заселване. Изглежда и тук номинацията е изхождала от значение 'ново'. С появата на по-нов обект *Селището*, отношението между двете сравними – новото *Селището* и старото *Младото селище* променя съдържанието на *младо* в ойконима *Младото селище*, защото то вече е старо по отношение на *Селището*.

Семантичните наблюдения над елементите *нов* и *малък* в някои късни названия свидетелстват за позитивно или негативно отношение към обектите, в чиито названия те се включват, т. е. забелязва се вторична конотация.

Интересно е да се отбележи, че части на едни и същи големи обекти в съседни селища, включват в названията си различни противопоставящи се диференциатори. Срв. дублетни бинарни опозиции: *Стари Козяк – Нови Козяк* (Берк) и *Големи Козяк – Мали Козяк* (Костенци, Берк). Основа за противопоставянето в първия случай е признак 'възраст', а във втория – 'размер'. Според номинатора в Берк обаче адекватният атрибут *стар* би бил по-престижен, поради което той би предпочел опозицията *стар – нов*.

Рядък случай на топонимическа бинарна опозиция са двойки топоними, чиито противопоставящи се адекватни компоненти са включени в двусъставни названия, напр. *Мокродола – Суходола* (Габр), *Красногор – Черногор* (селища в Сил), *Белоглав – Черноглав* (върхове в Стара планина).

Изборът на диференциаторите в топонимическата опозиция е в тясна зависимост от характеристиките на денотата. Полярните лексеми дават най-често следните информации:

а) **просторна ориентация**

**голям – малък:** *Големия ключ – Малкия ключ* (Троян), *Голема Глазне – Малка Глазне* (Разл), *Голем извор – Малък извор* (Тетев);

**широк – тесен:** *Широки дол – Тесни дол* (Габр), *Широк крачол – Тесен крачол* (Троян), *Широка рътлина – Тесна рътлина* (Свог);

**дълъг – къс:** *Дълги рът – Къси рът* (Монт), *Дълго лице – Късо лице* (Трън);

**голям – къс:** *Голема река – Къса река* (Берк);

**висок – нисък:** *Висок купен – Нисък купен* (Свог);



**висок – малък:** *Високи дел – Мали дел* (Монт);

**дълбок – малък:** *Дибокото корито – Малкото корито* (Разл);

**дълбок – тънък:** *Длъбоки дол – Танки дол* (Бот) и др.

**б) топографска характеристика**

**равен – стръмен:** *Равни дол – Стръмни дол* (Берк), *Равна поляна – Стръмна поляна* (Бот);

**равен – върл:** *Равни рът – Върли рът* (Берк);

**равен – остър:** *Равната кукла – Острата кукла* (Берк);

**воден – сух:** *Водна долчина – Суха долчина* (Панаг), *Водни дол – Сухи дол* (Берк, Бот, Монт);

**бял – чер:** *Бела гора – Черна гора* (планини в Макед), *Бела река – Црѝна река* /Разл/;

**топъл – студен:** *Топлата чеима – Студената чеима* (Габр), *Топла вода – Студена вода* (Трън), *Топли дол – Студени дол* (Свог);

**прав – крив:** *Право бръдо – Криво бръдо* (Свог), *Права долчинка – Крива долчинка* (Троян);

**в) отношение към други обекти**

**горен – долен:** *Горния кладенец – Долния кладенец* (Габр), *Горно Церовене – Долно Церовене* (Монт), *Горни Лозен – Долни Лозен* (Соф);

**преден – заден:** *Предно коло – Задно коло* (Трън), *Предна сойка – Задна сойка* (Свог);

**западен – източен:** *Западна махала – Източна махала* (Троян);

**десен – ляв:** *Десни дол – Леви дол* (Разл), *Десна бара – Лева бара* (Берк), *Деснио Цифарняк – Левио Цифарняк* (Монт);

**стар – нов:** *Стара градина – Нова градина* (Смол), *Старо село – Ново село* и *Стари гробища – Нови гробища* (често).

Полярни лексеми в редица бинарни опозиции съдържат емоционална оценка на номинатора, подсилена чрез контраст. Срв. в хидронимията:

**добър – зъл:** *Добри дол – Зли дол* (Монт, Трън);

**добър – страшен:** *Добри дол – Страшни дол* (Монт);

**божи – вражи:** *Божа бара – Вража бара* (Брезн, Монт);

**тих – луд:** *Тиха бара – Луда бара* (Свог);

**бял** 'удобен, лесен за преминаване' – **лют** 'непроходим, неудобен': *Белия брод – Люти брод* (Врач)

**жив – умрял**: *Жива вода – Умрел кладенец* (Бот).

Основа за тези противопоставяния са признаците 'проходимост, особености на течението', 'дебит на водата'.

Особена категория представят названия, които според смисловата си структура са в отношение на противоположност без да съдържат противопоставени определители, като: *Присойна – Усойна* (Тет), *Горняка – Долняка* (Свог), *Беликата – Черниката* (Трън), *Леденика – Топлика* с дублет *Студеника – Топлика* (Севл), *Гъстако – Дребако* с дублет *Честако* (чест, стб. *чѣстѣ* 'гъст, горист') – *Дребако* (Берк). Противопоставят се смисловите съдържания на лексемите, изграждащи опозициите.

Що се отнася до определящия топонимичната номинация признак, изразен чрез опозиция, могат да се отбележат два случая:

а) признакът отличава даден обект от други обекти (*Големи връх – Мали връх, Дълга орница – Къса орница*);

б) признакът не характеризира непосредствено дадените обекти, а друг такъв, по който те са именувани, т. е. признакът е второстепенен, срв. топонимичната опозиция *Черната скала – Бялата скала* (Витоша), където *Черната скала* е назована по намиращия се в съседство *Черни връх*.

Грамматическата опозиция е по-рядко срещана. Най-разпространен модел е опозиционна двойка от еднокоренни топоними, в която единият член напълно отрича съдържанието на другия. Негативният топоним възниква обикновено като отрицание на вече съществувал, съществуващ или въображаем (мним) такъв. Отрича се сема за интензитет. Очевидно е, че степента на интензивност на дадено качество играе съществена роля при номинацията. Съответникът без негация може да е в същия басейн, да е в съседство или близост, но и да лежи в по-далечен район.

Полярната двойка е реална в следните примери: *Брег – Небрег* (Берк), *Брегово* (Вид) – *Небрегово* (Битол), *Прощане* (Берат) – *Непрощане* (Тет), *Воден дол – Безводен дол* (Свог), *Водно* (ВТър, Сил) – *Безводно* (Кърдж), *Резинье – Нерезинье* (Монт), *Чуйглас – Нечуйглас* (Дупн).

Когато съответникът без негация липсва, т. е. подразбира се, полярната двойка е нереална, мнима. В тези случаи се отрича изbledняла или изчезнала сема за интензитет, срв. *Неврелица* (Свог), *Неврелов дол* (Свог), *Невор* (Ениджевардар), *Неворци* (Брез), *Неращен* (Тет), *Нерадица* (Монт), *Несвъртина* (Разл), *Немелица* (Разл), *Непразница* (Брезн), *Безбог* (Разл), *Безгъза* (Лов), *Безданъник* (Мац), *Безденица* (Монт), *Бездънна*, *Бездънчо* и *Безводника* (Троян).

*Не-* конструкциите са били много продуктивни в старобългарския език (*неблагий, невеселий, негордий*) и в славянската ономастика, най-вече в антропонимията по табуистични подбуди, срв. *Дан – Недан, Люб – Нелюб, Мил – Немил, Рад – Нерад, Леп – Нелеп, Хтян – Нехтян, Дабибил – Недабил*.

Разпространението на топонимичните опозиционни двойки, в които единият член е с негация, съвпада с областите на старо славянско заселване. Възстановяването на хронологията на възникването им е съпроводено обикновено с трудности. Картографирането им би показало посоката на процеса.

По-рядко срещан модел е граматическата опозиция, най-вече в хидронимията. Тя е резултат на номинация, при която се изгражда опозиция главна река – неин приток, и е близка до хидронимното противопоставяне, включващо класификатори *голям – малък, дълбок – плитък*. Компонентите на опозиционната двойка са полярни само в едно и също микрополе. Срв. *Реката – Речка* (Монт), *Стублата – Стублицата* (Монт), *Струма – Струмица, Белица – Беличица*. Дериватите с деминутивен суфикс във всяка двойка са мотивирани от характера на водния поток, който обикновено е по-слаб или незначителен.

Като заключение може да се отбележи, че за разлика от антонимията в неутралната лексика, при топонимическата опозиция не винаги един и същи общ семантичен и логически признак е основа за противопоставяне и не винаги най-съществените различия на обектите и техните признаци се отразяват като противоположност, защото важна роля играе субективният фактор, отношението на номинатора към денотата. Затова и не винаги

противопоставените названия предизвикват асоциация за неразривна връзка, взаимно се предполагат едно друго и взаимно се отричат.

#### **СЪКРАЩЕНИЯ**

Берк – Берковско  
Битол – Битолско  
Благ – Благоевградско  
Ботев – Ботевградско  
Брезн – Брезнишко  
Бург – Бургаско  
Варн – Варненско  
Вид – Видинско  
Врач – Врачанско  
ВТър – Великотърновско  
Габр – Габровско  
Добрич – Добричко  
Ениджевар – Ениджевардарско  
Куман – Кумановско  
Кърдж – Кърджалийско  
Кюст – Кюстендилско  
Лов – Ловчанско  
Мад – Маданско  
Макед – Македония  
Монт – Монтанско  
Панаг – Панагюрско  
Разл – Разложко  
Свог – Свогенско  
Севл – Севлиевско  
Сил – Силистренско  
Смол – Смолянско  
Соф – Софийско  
СтЗаг – Старозагорско  
Тет – Тетовско  
Тетев – Тетевенско

Троян – Троянско  
Трън – Трънско  
Търг – Търговишко  
Чипр – Чипровско  
Шум – Шуменско

#### ЛИТЕРАТУРА

- Бондалетов 1983:** Бондалетов, В. Д. Русская ономастика. Москва, “Просвещение”, 1983.
- Дукова 1988:** Дукова, У. “Десен и “ляв” в българските говори. – В: Доклади на II международен конгрес по българистика. Т. 5. Диалектология и ономастика. София, БАН, 1988, 56–65.
- Златарски 1884:** Златарски, В. Материали по геология и минералогия на България. – В: Периодическо списание, кн. 10, 1884.
- Иречек 1899:** Иречек, К. Княжество България. II ч. (Пътувания по България). Пловдив, 1899.
- Иширков 1928–1929:** Иширков, Ан. Прилагателните бял и черен в нашата топонимия. – Родна реч 2, Казанлък, 1929, 85–87.
- Ковачев, 1961:** Ковачев Н. Местните названия от Севлиево. София, БАН, 1961.
- Миков 1943:** Миков, В. Произход и значение на имената на нашите градове, села, реки, планини и места. София, 1943.
- Михайлова 1990:** Михайлова, Д. Антонимията в българската ономастика. – Бълг. ез., XL, 1990, кн. 1, 48–50.
- Отин 1976:** Отин, Е. О природе топонимического этимона. – Питання сучасної ономастики. Київ, 1976, 14–19.
- Подольская 1978:** Подольская, Н. О. Словарь русской ономастической терминологии. Москва, “Наука”, 1978.
- Сталтмане 1989:** Сталтмане, В. Ономастическая лексикография. Москва, 1989.
- Суперанская 1970:** Суперанская, А. В. Терминологические лицевые названия рек? – Вопросы географии. Местные географические термины, № 81, Москва, 1970, 20–26.
- Суперанская 1989:** Суперанская, А. В. и др. Общая терминология, Москва, 1989.

**Eichler, Šrámek 1988:** Eichler, E., Šrámek, R. Strukturtypen der slawischen Orstnamen. – Namenkundliche Informationen. Karl-Marx-Universität, Leipzig, 1988.

**Němec 1975:** Němec, J. Opsice dexter-sinister v slovanské toponomastice. – Slavia, 44, 1975, № 3, 225–232.

**Svoboda 1947:** Svoboda, J. Slovanska osobní imená ve světle norodopisu. – Slavia, 18, seš 122. Praha, 1947.